

Interviu

Ižvalgos ir komentarai

Su euru, jei prireiks, Lietuvai atiteks ir paminkštinta pagalvė

Klausą Reglingą, Europos stabilumo mechanizmo vadovą, kalbina Dalius Simėnas

Dėl skolų krizės Europa sukūrė savo valiutos fondą, be kurio euro zona būtų neatpažįstamai aptrupėjusi. Kodėl eurą įsivedančiai Lietuvai naudinga dalyvauti Europos stabilumo mechanizme ir kiek tai kainuoja, pasakoja jo vadovas Klausas Reglingas.

Kokia yra Europos stabilumo mechanizmo paskirtis ir kodėl kitamet eurą įsivedanti Lietuva jungiasi prie šios institucijos?

Europos stabilumo mechanizme (ESM) dalyvauja visos euro zonos šalys narės. Tai yra euro zonos krizių pertvarkos priemonė. Ja Lietuva galėtų pasinaudoti kaip tam tikru draudimo polisu, jei vėl ištiktų rimta krizė, o šalis nebegalėtų pasiskolinti lėšų jai įveikti kapitalo rinkose. Bet tai mažai tikėtina.

Kaip veikia šis draudimo nuo krizių valdymo mechanizmas?

ESM buvo įkurtas 2012 m. kaip nuolatinis euro zonos šalių

narių pertvarkos po krizių mechanizmas. ESM, kuriam vadovauja euro zonos finansų ministrų valdytojų taryba, teikia paskolų ar kredito linijų šalis narėms, kurios praranda investuotojų pasitikėjimą, todėl nebegali skolintis rinkoje. Tokiais veiksmais užtikrinamas finansinis euro zonos stabilumas. ESM šiuo metu yra išdavęs 51 mlrd. Eur paskolų Ispanijai ir Kipriui. Dar iki to, kai buvo įsteigtas ESM, 2010 m. šalis narės buvo įkūrusios laikiną Europos finansinio stabilumo fondą (EFSF). Per jį suteikta dar 186 mlrd. Eur paskolų Airijai, Portugalijai ir Graikijai. Tokie kreditai teikiami tik šalims, kurios juos gauna, išpareigojus įgyvendinti esmines reformas ir konsoliduoti biudžetus. To reikia, kad jų ekonomika vėl tvariai augtų, būtų gyvybinga ir konkurencinga. Sėkmingai iš

gelbėjimo programų pasitraukusios Airija, Portugalija ir Ispanija tik įrodo, kad tokia strategija veikia.

Suprantama, kad nemo kamų pietų

nebūna. Kiek dalyvavimas ESM kainuos Lietuvai?

Lietuva, prisijungdama prie euro zonos, taps ESM dalininke ir turės įmokėti dalį savo kapitalo (angl. *paid-in capital*). Per penkerius metus ji turės įmokėti 327,2 mln. Eur, arba 65,4 mln. Eur pamečiui. Šalis kurį laiką mokės mažesnę įmoką, nei įprastai, nes Lietuvos BVP gyventojui šiuo metu siekia mažiau nei 75% ES vidurkio. Po 12 metų, 2027 m., kai baigs galioti ši išimtis, turės papildomai įnešti dar 159,4 mln. Eur į ESM kapitalą. Jokių kitų įmokų Lietuva ESM nemokės, nes fondas pats padengia savo veiklos išlaidas. Taip pat norėčiau pabrėžti, kad Lietuva netaps EFSF nare, todėl neturės laikytis jokių išpareigojimų pagal šio fondo finansuojamas Airijos, Portugalijos ir Graikijos programos.

Euro zonos narės ne tik įmoka savo dalį į ESM kapitalą, bet ir prisiima kur kas didesnius išpareigojimus tam tikromis aplinkybėmis mokėti gerokai didesnes sumas. Kokios yra tos aplinkybės?

Tik labai mažai tikėtina atveju, kai atsiradusiems nuostoliams padengti nepakaktų įmokėtos sumos, Lietuvos, kurios maksimalūs išpareigojimai (angl. *callable capital*) siekia 2,54 mlrd. Eur (iš 702 mlrd. Eur), būtų paprašyta papildomai įmokėti

į ESM. Nors prielaidų tam nėra, teoriškai tokia padėtis galėtų susiklostyti, jei paramą gavusios euro zonos šalys narės negrąžintų paskolų. Tokie galimi nuostoliai šiuo metu visiškai padengti ESM įmokėtu kapitalu, kuris siekia 80 mlrd. Eur. Palyginti: iš ESM šiuo metu, kaip jau minėjau, paskolos Ispanijai ir Kipriui suteiktos už 51 mlrd. Eur. Taigi, dabar nėra jokios rizikos, kad į ESM kapitalą euro zonos narės teks įnešti daugiau pinigų. Net jeigu ESM vieną dieną suteiktų daugiau paskolų, nors šiandien tokio poreikio nėra, numatyta keletas priemonių, kurios užtikrina, kad paskolas gavusios šalys jas grąžintų. Tai jau minėta sąlyga už gaunamus pinigus išpareigoti įgyvendinti reformas ir taip paskatinti šalių ekonomiką. Atsigavus ūkiui valstybė gauna daugiau pajamų, tad jai nebekyla problemų grąžinti ir gautas paskolas. Laikydami šio principo krizės ištiktoms valstybėms skolina ir Tarptautinis valiutos fondas (TVF). Organizacija per 60 metų pasaulio šalis iš įvairių ekonomikos krizių traukė net kelis šimtus kartų, bet nė karto nepatyrė nuostolių.

Kam tuomet Europoje buvo įsteigtas ESM, kai šalys pagalbos ir taip gali kreiptis į TVF?

ESM iš tiesų veikia labai panašiai kaip TVF. Europoje pritaikėme daugelį šio fondo veiklos principų. O ESM įkurti buvo būtina dėl dviejų priežasčių. Pirmą, euro zonos šalių problemos buvo bendros visai Europai, tad europiečiams buvo normalu jas spręsti kartu. Antra, TVF vienas nebūtų galėjęs

suteikti pakankamos finansinės paramos ekonominių sunkumų ištiktoms šalims, tokioms kaip Graikija, Kipras, Airija ir Portugalija. Tad jei šios valstybės nebūtų gavusios pinigų iš EFSF ir ESM, kai kurioms jų būtų tekę palikti euro zoną. Tokia įvykių seka būtų tapusi tikra euro zonos ir visos Europos tragedija. Jei taip būtų atsitikę, manau, Europa šiandien būtų visiškai kitokia.

Ar skiriasi ESM ir TVF suteikiamų paskolų sąlygos?

Pirmiausia, skolintis iš ESM yra pigiau nei iš TVF. Taip pat ESM (ir EFSF) paskolų grąžinimo terminai ilgesni. Jie siekia 20-30 metų, palyginti - TVF skolina tik dešimčiai metų. Jei Lietuva susidurtų su sunkumais ir jai prireiktų paskolos iš ESM, ji neabejotinai turėtų naudoti euro zonos šalių narių solidarumą. Mes skolinamės rinkoje išleidami obligacijų. Gautas lėšas perskoliname be jokios papildomos maržos su nedidelėmis maždaug 1,5% palūkanomis - tokiomis pačiomis sąlygomis, kuriomis ir pasiskolinome rinkoje. Pavyzdžiui, Airija už TVF paskolas, kurios sudarė didžiąją skolos dalį, mokėjo apie 5%, o mums už naujai išduotas paskolas dabar moka apie 1,5% palūkanas. Airiai nusprendė pirma laiko grąžinti TVF paskolas, tačiau toliau naudojami mūsų finansavimu. Dėl palyginti pigesnio skolinimosi naudoto turėjo ir kitos pertvarkos programose dalyvaujančios šalys. Tokios Graikijos skolos administravimo išlaidos 2013 m. sumažėjo 8,6 mlrd. Eur, o tai didžiulė suma, prilygstanti 4,7% šalies BVP. Svarbu paminėti, kad suteiktas finansavimas negula euro zonos šalių mokesčių mokėtojams ant pečių. Be to, ESM, skirtingai nei TVF, gali investuoti į probleminių bankų pertvarką, įsigydamas jų akcijų ir taip sustiprindamas bankų kapitalo bazę.

TVF naujausioje ekonominėje prognozėje teigia, kad nuo šių metų pavasario recesijos euro zonoje tikimybė išaugusi nuo 20 iki 40%. Kokia tikimybė, kad gali pasikartoti 2010-2013 m. euro zonos

šalių gelbėjimo scenarijus?

Nematau jokių ženklų, kad artimiausioje ateityje į ESM finansinės pagalbos galėtų kreiptis naujos šalys. Sutinku, kad pastaruoju metu ekonominės prognozės buvo apkarpytos, tačiau toliau prognozuojamas euro zonos augimas. Manau, kad 40% įvertinta recesijos tikimybė euro zonoje yra per didelė.

Lietuvos parlamentas patvirtino 2015 m. biudžetą, tačiau ekspertai nuogąstauja, kad dėl perdėm optimistiško pajamų planavimo jame gali atsirasti skylė, kurią teks lopyti. Kaip manote, ar dėl atpigusio skolinimosi mūsų Vyriausybė pajėgi atsispirti pagundai skolintis ir išsaugoti finansų drausmę?

Kiek man žinoma, prieš tvirtinant biudžetą buvo padaryta tam tikrų pakeitimų, tačiau biudžeto deficitas dėl to neišaugo. Galiu pasakyti, kad Rimantas Šadžius, Lietuvos finansų ministras, ES finansų ministrų susitikimuose ECOFIN, taip pat pastaruoju metu Euro grupėje (angl. The Eurogroup), kuri jungia kolegas iš euro zonos šalių, pristato labai nuosaikų ir ryžtingą požiūrį dėl šalies biudžeto. Tikiuosi, kad tas požiūris toks liks ir šiuo atveju. Žinoma, šalies ekonomikos padėtis gana neapibrėžta, tačiau tai galima pasakyti apie bet kurią kitą šalį. Yra keletas veiksnių, kuriems Vyriausybė įtakos daryti negali. Ypač tam, kas vyksta už išorinių ES sienų Rytuose. Taigi, manau, kad teks kurį laiką pagyventi su ta nežinomybe ir sulaukti faktinių ekonominių plėtros rodiklių. Kita vertus, įvairios tarptautinės institucijos prognozuoja, kad Lietuvos BVP kitamet augs gerokai sparčiau, nei vidutiniškai auga ES, t. y. kiek mažiau nei po 2% per metus. Man regis, jūsų šalis vystosi gana sveikai. Esu tikras, kad finansų ministras, Vyriausybė, ir jūsų prezidentė Dalia Grybauskaitė, kurią pažįstu nuo to laiko, kai ji buvo Europos Komisijos narė, uoliai valdžiusi ES biudžetą, kartu užtikrins, kad biudžetas ir toliau būtų tvarkomas laikantis finansų drausmės.

Airija nusprendė pirma laiko grąžinti TVF paskolas, už kurias mokėjo apie 5% palūkanas; mums už naujai išduotas paskolas dabar moka apie 1,5% palūkanas.

Dosjė

- Pirmasis Europos stabilumo mechanizmo vadovas nuo 2012 m. spalio.
- Nuo 2010 m. liepos paskirtas ir Europos finansų stabilumo fondo vadovu.
- 38 savo karjeros metus ėjo aukštas ekonomisto pareigas įvairiose viešojo ir privačiojo sektoriaus institucijose Europoje, Azijoje ir JAV; iš jų dešimt metų dirbo Tarptautiniame valiutos fonde, Vašingtone (JAV) ir Džakartoje (Indonezijoje).
- Vokietijos finansų ministerijoje rengė Europos ekonominės ir pinigų sąjungos metmenis.
- 2001-2008 m. vadovavo Europos Komisijos Ekonomikos ir finansų reikalų generaliniam direktoratui.
- Studijavo ekonomikos mokslus Hamburgo ir Rėgensburgo universitetuose.